Interpretation. – 2000. – Issue 1. – Режим доступа: // http://www.argumentation.spb.ru. Григорьева В.С. Дискурс как элемент коммуникативного процесса: прагмалингвистический и когнитивный аспекты : монография / В.С. Григорьева. – Тамбов : Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2007. – 288 с. Кириллов В.И. Логика : учебник / В.И. Кириллов, А.А. Старченко. – М. : Юристъ. – 1995. – 256 с. Серль Дж. Основные понятия исчисления речевых актов / Дж. Серль, Д. Вандервекен // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1986. – Вып. 17 [Теория речевых актов]. – С. 242 – 263. Шевченко И.С. Историческая динамика прагматики предложения: английское вопросительное предложение 16 – 20 вв. : морнография / И.С. Шевченко. – Харьков : Константа, 1998. – 168 с. Шевченко І.С. Дискурс як мисленнєво-комунікативна діяльність / І.С. Шевченко, О.І. Морозова // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен. – Харків : Константа, 2005. – С. 11 – 28. Eemeren van F.H. Fundamentals of Argumentation Theory. A Handbook of Historical Backgrounds and Contemporary Developments / van Eemeren F. H., Grootendorst R. – New Jersey : Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 1996. – 397 p. Walton D. Argument Strukture. A pragmatic Theory / D.Walton. – Toronto;Buffalo: University of Toronto Press,1996. –178 p.

Довідкова література

Краткий словарь когнитивных терминов [Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина] – общ. ред. – Е. С. Кубряковой. – М. : Изд-во фил. фак-та МГУ им. М. В. Ломоносова, 1997. – 245 с.

Ілюстративний матеріал

1. Markt. Ausgabe №№ 13, 14, 15, 17, 25, 26, 28, 34.

РАЗУМЕНКО Ф.В.
(Запорізький нац. ун-т)

СТРАТЕГІЯ ПОЛЯРИЗАЦІЇ «СВОЇ-ЧУЖІ» У ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ДЕБАТАХ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ ТА ІТАЛІЇ

The article looks into the features of discourse of parliamentary debates in Great Britain and Italy, exemplified by the strategy "we-others". Comparative analysis of allomorphic and isomorphic tactics, germane to the strategy, within cross-cultural framework, allowed us to highlight dominant and secondary characteristics of actualization of influence of British and Italian MP's speech on the audience in the light of institutionalized communication.

***Key words**: discourse of parliamentary debates, communicative strategy, tactics, "we-others" strategy, allomorphic and isomorphic features.*

Парламентські дебати є важливою сферою інституціалізованої комунікації, оформленої згідно з конвенціями спілкування, що визначають використання адекватних вербальних на невербальних засобів, які у кожному етнокультурному середовищі мають як ізоморфні, так і аломорфні ознаки. Вибір засобів організації впливу на аудиторію обумовлюється певними комунікативними стратегіями, зокрема

стратегією поляризації «свої-чужі». **Метою** нашого дослідження є встановлення кореляції ізоморфних та аломорфних рис тактичного втілення стратегії поляризації «свої-чужі» у парламентських дебатах Великобританії та Італії. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**: окреслити особливості парламентських дебатів, як жанру політичного дискурсу; дати визначення стратегії поляризації «свої-чужі», з'ясувати її комунікативну роль у дискурсі парламентських дебатів; дослідити співвідношення ізоморфних та аломорфних характеристик парламентських дебатів у Великобританії та Італії у межах зазначеної стратегії.

Об'єктом дослідження є засоби вербалізації комунікативної стратегії поляризації «свої-чужі» у парламентських дебатах Великобританії та Італії, а його **предметом** виступає зіставлення тактик, спрямованих на досягнення ефективності комунікації.

Парламентські дебати – це особливий жанр політичного дискурсу, де функція впливу не тільки невід'ємна від функції повідомлення, але і набуває додаткової гостроти ще й через те, що значна частина аудиторії налаштована ворожо [Калинин 2009, с.20]. Будь-який виступ у дебатах – це організований в особливий спосіб, короткий, підпорядкований певним цілям парламентського спілкування монолог. Навіть тоді, коли виступ є спонтанним коментарем, реакцією або поясненням щодо попередньо виголошеної промови чи висунутих пропозицій, він виступає реалізацією комунікативних стратегій. Ефективність виступу в парламентських дебатах можна оцінювати за основними параметрами мовлення, відомих у ораторському мистецтві ще за часів Арістотеля і Цицерона: етос – доречність промови, її відповідність загальноприйнятим звичаям, логос – сила аргументів та пафос – емоції, які вона викликає [Johnstone and Eisenhart 2008, с.7-24].

Дух конфронтації визначає сутність парламентських дебатів як у Великобританії, так і в Італії. Тому стратегія поляризації «свої-чужі», чи «ми»-«інші» є однією із фундаментальних у даному виді інституціалізованої комунікації. Саме вона дозволяє переконати цільову аудиторію у правильності «наших» поглядів та помилковості «інших», адже її вектор націлений на взаємовідношення між адресантом повідомлення та представником (частіше представниками) іншої групи людей, що обстоюють погляди, переслідують цілі відмінні від тих, до яких намагається схилити адресант. Парламентські дебати є нашаруванням різного роду дихотомій. Індивідуальне та соціальне тут тісно переплелися, оскільки кожний парламентар перш за все представляє інтереси певного угрупування, приналежність до якого визначається спільністю індивідуальних переконань його членів. Асоціація кожного окремого члена парламенту з певною спільнотою позначається на високій частотності вживання політичного займенника «ми», що дозволяє зробити акцент не на міжособистісному, а на міжгруповому характері парламентських дебатів.

Італійська ментальність вбачає у концепті МИ величезну об'єднуючу силу нації, мобілізуючий стрижень, що рухає країну до кращого майбутнього єдиного італійського народу. Значущість МИ проявляється ще й у частоті використання другої особи множини дієслів. Акцент на вираженні «ми» сильно помітний, можливо, й через те, що Італія – молода демократична держава, яка зазнала багато посягань на суверенність. Дух єднання нації, незалежно від дискриміногенних факторів, увиразнюється в різних проявах «ми». Саме тому можна з упевненістю сказати, що МИ – невід'ємний від італійської свідомості концепт. Підтвердженням цього є наступний приклад: *Vorrei aggiungere una cosa sola. Qui qualcuno ha citato il Governo inglese. Pochi giorni fa, il più eminente consulente del Governo inglese ha detto che la lotta*

al cambiamento climatico si realizza anche riducendo le nascite; ogni famiglia può avere al massimo un figlio. Chi ha citato il Governo britannico dovrebbe andare a leggere la notizia, perché si tratta di un fatto aberrante. Noi siamo per lo sviluppo. Siamo per far nascere tanti bambini e per consentire loro di avere un mondo migliore nel futuro [Dibattiti 2009].

Відносно протилежного поняття «вони» слід зазначити, що «чужорідність» в італійському парламентському дискурсі не має яскравої вираженості. Проте ця тактика протиставлення виступає не як поляризація (у Палаті Общин), а як засудження протилежної позиції парламентарів, які обстоюють необґрунтовану точку зору, що може зашкодити суспільному добробуту. Наприклад: *La mozione presentata dalla sinistra è ineccepibile sul piano formale perché tratta un tema ampiamente condiviso come quello di una maggiore attenzione all'ambiente e ai temi ambientali in genere, soprattutto in un'ottica di sviluppo coerente anche con l'impostazione che l'Europa ha assunto e che intende mantenere. È chiaro a tutti che i temi ecologici devono toccare ogni aspetto della vita umana e che le nuove tecnologie devono consentire processi produttivi e industriali sempre più efficienti e dare vita a nuovi prodotti sempre meno inquinanti.*

A parer mio, l'efficienza deve riguardare, in primo luogo, gli aspetti energetici, sia in riferimento al settore dell'edilizia sia a quello dei trasporti. Deve crescere nel Paese e nel mondo, come tutti sottolineiamo e hanno sottolineato, una nuova cultura ambientale e si deve affermare un nuovo approccio alla crescita e allo sviluppo di ciascun Paese che sappia tenere conto del fattore ecologico e della capacità di affrontare lo sviluppo nel rispetto della natura e dell'ambiente

Siamo anche d'accordo, in linea di massima, sul fatto che l'ambiente può essere una grande opportunità; già nel 2001-2006 il Governo Berlusconi sottolineò come l'ambiente andava considerato in un'ottica di opportunità, non in un'ottica di vincoli e di blocchi alla crescita. Dunque, l'ambiente va inteso come grande opportunità ed oggi, in un periodo di crisi economica come quella che sta colpendo tutti i Paesi, può dare un nuovo impulso alle imprese e ai consumi. Quindi, non siamo contrari a investire e a credere nella possibilità che sul tema ambientale si possa ragionare proprio in termini di crescita e di sviluppo [Dibattiti 2009]. Парламентар висловлює думку керуючись трирівневою побудовою виступу-незгоди, що є типовою для італійського дискурсу парламентських дебатів. Початок монологу – виразне висловлення «ні», основна частина – власні переконання, кінець – залучення на свій бік більшості парламентарів, що керується здоровим глуздом, використовуючи вагомі докази.

Специфічною ознакою конфронтації у парламентських дебатах Великобританії є її завуальований характер. Особливо це стосується ситуації, коли йдеться про політкоректність, зокрема при обговоренні питань пов’язаних з етнічними меншинами, імміграцією, де відкрите несхвалення, засудження «інших» може викликати хвилю звинувачень у політичній заангажованості, упередженості чи навіть расизмі. Тому більшість тактик, до яких вдаються британські парламентарі у рамках стратегії поляризації «свої-чужі», є непрямими засобами організації впливу на цільову аудиторію. Jeremy Corbyn: *I want to consider the serious subject of this adjournment debate, and I will begin by explaining the general context of the government's policy towards people who claim asylum. As the [honorable] member for Islington North reminds us, the United Kingdom was one of the earliest signatories to the 1951 United Nations convention on refugees. We take our responsibilities very seriously, despite what is sometimes said by organizations like Amnesty International. No one who does my job can fail to be affected daily by the plight of people who are fleeing from persecution in their own*

country... If the interests of the people genuinely fleeing from persecution are to be safeguarded, it is vital that the system designed to protect them should not be exploited by people whose main motivation is economic migration [Hansard 1989].

Зміст, структура та стратегії, використані речником у наведеному фрагменті, є типовими при обговоренні питання про політичних та економічних біженців у Палаті Общин. Зазвичай такі виступи починають з риторичних прийомів націлених на позитивну самопрезентацію, коли йдеться про гуманність британської політики та гостинність британського народу, що має довгу традицією співіснування з різними етнічними спільнотами. Завданням промовця є спрямувати комунікативну стратегію поляризації «свої-чужі» на предмет обговорення і виокремити в ньому «своїх» та «чужих». «Своїми» у наведеному фрагменті є політичні біженці, «чужими» – економічні, метою яких є паразитування за рахунок як тих, хто справді потребує політичного притулку, так і усіх громадян держави.

Італійські парламентарі дотримуються стратегії «свої-чужі» своєрідно, вправно користуючись елементом контрасту в організації виступу. Вони чергують опосередковано виражену негативну позицію «чужих» із зрозумілими аргументами на свою користь: *La realtà, invece, è che quando siete al governo, amici della sinistra, avete dimostrato di essere incapaci di attuare i vostri propositi che, anzi, si trasformano spesso in veti, in vincoli, in ostacoli non solo allo sviluppo, ma anche all'ambiente stesso.*

Se questa mozione è il vostro programma per l'Italia, se è la vostra via verde allo sviluppo, realizzatela quando tornerete al Governo. Dov'è nel Paese oggi un segno tangibile di questa vostra supremazia ecologica, visto che la vostra parte politica ha governato per tanti anni sia a livello centrale che a livello locale? Ripeto: dov'è nel Paese un segno tangibile di questa vostra attenzione ecologica? Non c'è per quanto riguarda lo smaltimento dei rifiuti - anzi -, il problema dei siti da bonificare, le energie rinnovabili, l'inquinamento delle acque, la qualità dell'aria nelle nostre città, l'erosione delle coste, l'assetto idrogeologico del Paese, e potrei andare avanti all'infinito, senza soluzione di continuità [Dibattiti 2009].

Іншою тактикою чинення непрямого впливу на аудиторію в межах стратегії поляризації «свої»-«чужі», є введення «чужих» у контекстуальне оточення слів з інгерентною негативною конотацією: "*Is he not Further aware that all Western democracies are having to find other ways to contain the flow of people from Third World countries who arrive for bogus reasons'! Is he not also aware that there is a Substantial increase in the forgery, alteration, and counterfeiting of passports and other travel documents'?"*[Hansard 1998]. Наведений фрагмент не містить факторів, які б безпосередньо дискредитували «чужих», але в ньому присутнє імпліцитне звинувачення економічних іммігрантів у всіх зазначених злочинах.

Менш завуальованою стратегія поляризації «свої-чужі» стає коли конфронтація носить міжпартійний характер: Maria Tagie: *As my right hon. Friend the Secretary of State made clear last week, we are tightening legal aid in respect of claims of that kind. The legal profession likes to pursue such claims. Conservative Members say that we should not, as they put it, cut legal aid. Yet they complain when spending on legal aid goes up. They cannot have it both ways. We are cracking down on legal aid for prisoners with trivial and non-serious complaints, and we will continue to do so. We spend more on legal aid than any other country in the world, but we must ensure that we target our expenditure on those who need it most.* [Hansard 2009]. У наведеному фрагменті стратегія поляризації «ми-інші» поєднується зі стратегією позитивної самопрезентації, і реалізується за рахунок

виявлення протиріч поглядів «інших»(консерваторів), вищої частотності вживання політичного займенника *ми*, апелювання до досвіду інших країн.

Інколи небажання вступити в конфронтацію з більшим угрупуванням спонукає парламентарів вдатися до аналізованої стратегії на особистісному рівні: *Claire Ward: It seems that, yet again, the hon. Lady is unable to welcome the significant move that the Government have made on this issue, which has been welcomed by a large number of her colleagues in the other House and by outside organizations* [Hansard 2009]. Однак, подібні закиди носять епізодичний характер і в цілому не порушують засад інституціалізованого дискурсу парламентських дебатів у Великобританії.

Іноді італійські парламентарі грайливо повідомляють про звернення-критику на адресу окремого політичного діяча: *Mi limito a dire due o tre cose che per me sono necessarie. Devo dare una «stilettatina» - richiamando il collega Libè - dicendo che neanche io sono ministro ombra (tanto meno ministro della Padania) però mi rivolgo al collega Margiotta. C'è una frase di Bernard Shaw che in questo caso calza a pennello: «colui che può fa, colui che non può insegna»* [Dibattiti 2009]. Таке опосередковане звинувачення, омовлене словами класика, сприймається менш образливо з боку адресата повідомлення.

Італійський парламентський дискурс не виявляє запеклої міжпартійної боротьби, бо наявність спільної місії у депутатів та об'єднуючий лейтмотив «ми» згладжують гострі кути дебатів шляхом застосування різних форм ввічливості: *La realtà, cari amici, è che in campo ambientale siamo all'anno zero. Quindi, con umiltà e non con atteggiamenti da primi della classe, lavoriamo tutti insieme per migliorare la situazione del nostro Paese in campo ambientale, ma facciamolo in un'ottica di concreto Governo dell'ambiente, guardando ai problemi per quelli che sono, stabilendo le priorità, le vere priorità, promuovendo ed impegnandosi su ciò che è fattibile, senza creare false illusioni o eccessive aspettative, a noi stessi e all'opinione pubblica, che ha un grande ruolo sui temi ambientali, di ostruzione, di blocco e di difficoltà a realizzare cose utili anche per l'ambiente* [Dibattiti 2009].

Отже, проведене дослідження дозволило нам зробити такі **висновки**:

Комунікативна стратегія поляризації «свої-чужі» є однією з наскрізних характеристик дискурсу парламентських дебатів. Вона охоплює ряд тактик, що у крос-культурному аспекті мають як ізоморфні, так і аломорфні характеристики, при чому останні переважають.

Будуючи стратегію поляризації «свої-чужі» британські парламентарі здебільшого вдаються до тактики перенесення фокусу на предмет обговорення, та виділення в ньому «своїх» та «чужих», тим самим, займаючи споглядальну позицію. Італійські парламентарі не схильні до такого відстороненого підходу, оскільки вбачають свою причетність до усіх процесів, що відбуваються в житті країни. Для них «чужим» може стати будь-хто, представник як правих, так і лівих, а в комунікативному аспекті навіть і адресант повідомлення, якщо погляди суперечать його логіці, а дії, з його точки зору, не покращують ситуацію, що склалася.

Якщо в британському дискурсі парламентських дебатів переважають непрямі, алюзивні тактики впливу на аудиторію із домінуванням імпліцитного аспекту комунікації, то в італійських дебатах більшість тактик експліцитні.

У подальших студіях вважаємо за доцільне розробити комплексну модель порівняльного дослідження комунікативних стратегій і тактик, що використовуються у парламентських дебатах Великобританії та Італії.

Література

Калинин К.Е. Коммуникативные стратегии убеждения в англоязычном политическом дискурсе: Автореф. дис… канд. филол. наук: 10.02.04. – Нижний Новгород, 2009. – 20 с. 41. *Desideri P.* Teoria e prassi del discorso politico. – Roma: Bulzoni, 1984. – 318 p. Dibattiti Svolti Nella XVI Legislatura. Resoconti Stenografici 2009 sul sito www.camera.it/resoconti. *Dijk, van T.A.* Discourse, Interaction and Cognition. // Discourse Studies, 8(1). – Routledge, 2006. – P.159-177. House of Commons (Official Reports). Parliamentary Debates (Hansard 2009, 1998, 1989) at www.publications.parliament.uk. Rhetoric in Detail. Discourse Analyses of Rhetorical Talk and Text / ed. By Johnstone B. and Eisenhart C. – Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2008. – 325 p.

РОМАНЕНКО Ю.М.
(Запорізький нац. ун-т)

ФІЛОЛОГІЧНА ТОПОЛОГІЯ ОБРАЗУ ПЕРСОНАЖУ НІМЕЦЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ РОМАНТИЧНОЇ КАЗКИ

Within a framework of topological approach to the basic categories of fiction the invariant parameters of images of character in German literary tail are examined. Particularly the mental structures as well as the linguistic features of modelling these images in the texts of this genre of literature are described.

Key words: *philological topology, German literary tail, image of character, linguistic features of image-portrait, (in)variancy, conceptual invariant, actualization.*

Зростання ролі людського фактору в світлі соціальної взаємодії, «людиномірність» сучасної наукової парадигми закономірно фокусує увагу дослідників на мовленнєвих засобах і способах створення образу персонажу як одного з «антропоцентрів художнього тексту» [Тураева 1986; Данилко 1987; Колегаева 1991; Воробьева 1993]. Більше того, можна припустити, що саме в категорії «персонаж» (поряд з категоріями автора і читача) художньо-текстова універсалія *Людина* проявляється найбільш рельєфно.

Як загальним питанням, так і різним аспектам художнього образу і образу персонажу вчені традиційно приділяють неабияку увагу. Свідченням цього є численні лінгвістичні і літературознавчі праці з даної проблематики (І.В. Арнольд, М.М. Бахтіна, В.В. Виноградова, О.П. Воробйової, О.М. Гончарової, В.А. Кухаренко, Д.С. Лихачова, О.М. Мороховського, Г.В. Степанова та ін.). Розмаїття наукових тлумачень природи образу персонажу, викликане багатоплановістю його семантико-когнітивної структури, пояснюється постійною увагою дослідників до цього феномену. Однак не з'ясованими залишаються фундаментальні характеристики формування й особливості мовного втілення образів персонажів у художніх текстах. Не була предметом окремого філологічного дослідження й специфіка їх функціонування у текстах німецької літературної романтичної казки (далі − НЛРК), чим і зумовлюється **актуальність** вибору теми даної наукової розвідки.

Об'єктом представленого дослідження є образи персонажів НЛРК, а **предметом**